

Pejlinger

ESSAY / ARBEJDE / AFSNIT 5 / Af MIKAEL LYNNERUP / APRIL 2022

INVESTERINGER

OMSTILLINGEN I DET EUROPÆISKE PRODUKTIONSAPPARAT HAR SIDEN SLUTNINGEN AF 1990'ERNE MEDFØRT EN SVÆKKELSE AF EUROPAS KONKURRENCEEVNE, DER HAR KOSTET MILLIONER AF ARBEJDSPLADSER.

Se dig omkring.

Der er skærme overalt.

Smartphones. Tablets. Notebooks. TV-apparater. Kasseapparater, Instrumentbrættet i bilen. Benzinpumpen på tankstationen. Billetautomaten på stationen. Ovnen i køkkenet. I børnenes skoletasker ligger der to, tre forskellige skærme.

Skærmene er blevet vores vigtigste grænseflade til omverdenen, og de giver os adgang til en uoverskuelig verden af information og relationer.

Tale, text og billeder fra familie og venner. Betalinger i butikker. Aftaler mellem kunder og leverandører. Underholdning og nyheder. Litteratur og musik. Billetter, opskrifter, rejser, banken, studier og indkøb. Afhentning af pakker, bestilling af mad. Tinder.

Skærmene er monteret på forskellige apparater, der er forbundet til det globale fibernetværk, enten trådløst eller med et kabel.

Fiberkablerne transporterer data mellem skærmene og de store, globale datacentre, der er forbundet i sammenhængende netværk. Hvilke data, der transporteres til og fra de enkelte skærme styres af software, der sorterer data ved hjælp af chips, der er monteret i computerne i datacentrene. Når data når frem til en af vores skærme sørger andre slags chips og software for at vise data på skærmen i et format, som vi kan gøre brug af i form af en film fra Netflix, et kontoudtog fra banken, et billede fra en ven eller en samtale med en kollega, med eller uden Zoom.

Som borgere i Europa omslutter datarevolutionen alle aspekter af vores liv, og uden skærme bliver vi afskåret fra den sociale, kulturelle og økonomiske habitat, der udgør rammen om vores tilværelse.

Men ingen eller kun meget få af de skærme, som vi omgiver os med, bliver produceret i Europa.

Den globale infrastruktur af fiberkabler, datacentre, software og chips bliver heller ikke produceret i Europa.

Den europæiske økonomi er verdens mest digitale, men Europa er ikke længere i stand til at frembringe de produkter, der er nødvendige for den daglige drift af de digitale samfunksfunktioner.

Næsten alle de nødvendige digitale komponenter bliver importeret fra Kina, Sydøstasien og USA.

Europæere er blandt de skarpeste i verden til at bruge digitale løsninger og til at opfinde og udvikle nyt design til nye komponenter.

Men Europa har ikke længere produktionsapparatet til at fremstille dem.

Åben dit klædeskab, og historien er den samme. Det meste tøj bliver produceret uden for Europa.

Den europæiske økonomi er helt bogstaveligt ikke længere i stand til at give befolkningen tøj på kroppen.

Europæiske modehuse leverer verdens mest indflydelsesrige design, og europæiske borgere forbruger en uforholdsmæssig stor andel af det tøj, der bliver produceret i de globale sweatshops.

Men Europa råder ikke længere over et produktionsapparat, der kan fremstille tøjet.

Det er det samme med de fleste møbler, gulvtæpper, gardiner, tallerkener, glas, gryder og pander og støvsugere, vaskemaskiner og køleskabe. Europæiske producenter fremstillede i 2016 kun 1/3 af europæernes forbrug af fodtøj.[1]

Selvom det er europæisk design, bliver det meste produceret uden for Europa, og den produktionskapacitet, der stadig findes i Europa, bygger ofte på komponenter, der er fremstillet uden for Europa.

Inden for højteknologiske varegrupper som biler, fly og rumraketter har Europa stadig en betydelig produktionskapacitet, men de europæiske fabrikker er afhængige af komponenter, der ikke længere kan produceres i Europa. Chips og skærme, for eksempel.

Åben dit køleskab, og kontrasten er slående.

Den europæiske økonomi er fuldt ud i stand til at forsyne befolkningen med fødevarer, der er produceret i Europa.

Supermarkederne bugner af frugt og grønt, fisk og kød, mælk og ost, brød og vin, og langt det meste er produceret i Europa. Hvis de fleste af de fødevarer, der bliver importeret til Europa, blev skåret væk, ville europæiske producenter hurtigt kunne fylde hullet.

Europa råder over verdens mest effektive produktionsapparat til produktion af fødevarer, og blandt de mange fordele, der er forbundet med at leve i Europa, er overfloden af god mad en af de vigtigste, jf. Abraham Maslow.

Men hvad er forklaringen på, at Europa rigeligt kan forsyne befolkningen med fødevarer, men ikke kan give befolkningen tøj på kroppen, stole og borde at sidde ved, eller producere de livsnødvendige komponenter til vores digitale livsførelse?

Svaret er helt enkelt: investeringer eller mangel på samme.

Europa har i de sidste 70 år investeret enorme summer i udviklingen af produktionsapparatet til fremstilling af fødevarer, men i den samme periode er der blevet skåret ned på investeringerne i udviklingen af produktionsapparatet inden for andre vitale områder af økonomien som tekstiler og industrivarer samt inden for hele det digitale felt.

Faldende investeringer har medført en reel afvikling af hele industriområder inden for den europæiske økonomi.

Samtidig har utilstrækkelige investeringer i udviklingen af et nyt produktionsapparat inden for det digitale felt medført en strategisk afhængighed af oversøisk produktionskapacitet.

AFVIKLINGEN AF STORE DELE af det europæiske produktionsapparat er sket som en konsekvens af øget global konkurrence.

Liberalisering af verdenshandlen har siden 1990-erne og især efter år 2000 åbnet nye områder af verden for investeringer i produktion af varer, der har været rettet mod europæiske forbrugere.

Min skjorte fra *Fjällräven*, der bærer et lille påsyet svensk flag, er fremstillet i Vietnam på nybyggede produktionsanlæg, der er baseret på vestlig knowhow, design og kapital. Thygesen Textile, der blev grundlagt på en landbrugsejendom ved Ikast i 1931, flyttede i 2004 hele produktionen til Vietnam. Eksemplerne kunne fortsætte i det uendelige.

Fraværet af investeringer i udviklingen af produktionsapparatet i Europa er derfor ikke et udtryk for, at europæiske kapitalejere er holdt op med at investere i udviklingen af ny produktionskapacitet.

Der bliver investeret på livet løs, bare ikke i Europa.

Europas forbrugere er en vigtig del af målgruppen for europæiske kapitalejeres oversøiske investeringer, men ved at placere produktionen uden for Europa kan den gennemføres med betydeligt lavere omkostninger, end hvis produktionen fortsat skulle ske i Europa.

De lavere omkostninger opnås især på to måder.

For det første er arbejdskraften billigere, og det påvirker også omkostningerne til opførelse af produktionsanlæg m.v. Prisen på arbejdskraft omfatter foruden løn også omkostninger til arbejdsmiljø, ferier, sygefravær, barsel og pension og andre sociale forhold.

For det andet, så betyder de lavere omkostninger til arbejdskraft, at produktionen kan gennemføres med et større forbrug af arbejdskraft.

Hvis produktionen var forblevet i Europa, ville de højere omkostninger til arbejdskraft have presset kapitalejerne til at investere i automatisering for at nedbringe forbruget af arbejdskraft.

Økonomer taler derfor om, at udflytning af produktionen til lavtlønslande kan ses som et billigt alternativ til automatisering. Konkurrenceevnen bliver forbedret, ikke ved at investere i nye maskiner og produktionsmetoder, men ved at betale mindre i løn.

På den måde er produktionen af europæernes frakker og undertrøjer, spiseborde, sko og støvler samt industrivarer af enhver slags i stor stil forsvundet fra Europa.

NÅR DET GÆLDER SVÆKKELSEN af det europæiske produktionsapparat inden for det digitale felt, så er det ikke så meget udflytninger af produktionen, der har været problemet, men snarere at mange europæiske virksomheder har haft vanskeligt ved at følge med i den globale konkurrence.

Europa har for ikke så mange år siden haft en produktionskapacitet inden for computerchips, der svarede til 44 pct. af verdensmarkedet. Finske Nokia var verdens største producent af mobiltelefoner indtil iPhone ramte markedet. Der blev produceret mange skærme i Europa, men det var før, de blev flade. Mange Pc'er og servere blev også tidligere fremstillet i Europa.[2]

Men europæiske virksomheder var langsomme til at gennemføre omstillingen til Skyen, og til at tage aktiv del i hele den udvikling af globale datacentre, globale fibernetværk, smartphones og apps, der fulgte med.

Omstillingen til Skyen fra omkring år 2000 medførte en dramatisk vækst i efterspørgslen efter nye og hurtigere computerchips og andre komponenter til udbygningen af en ny global infrastruktur.

Den udvikling skabte grundlaget for opbygningen af en helt ny industri i Østen til fremstilling af alle former for avanceret elektronik, og denne nye industri opnåede hurtigt et omfang, der langt overgik kapaciteten i det tilsvarende europæiske produktionsapparat.

De nye produkter fra Østen var billigere end de europæiske, og selvom virksomheder i Europa i en årrække modtog milliarder i statsstøtte for at modstå konkurrencen, så havde de i langt de fleste tilfælde ikke musklerne til at tage kampen op.[3]

I dag dominerer en forholdsvis lille gruppe virksomheder i Østen fuldstændig det globale produktionsapparat til fremstilling af de komponenter og apparater, der udgør det fysiske fundament for datarevolutionen, kun udfordret af nogle få chipproducenter i USA.

Virksomhederne i Østen har opnået denne position gennem et omfattende forsknings- og udviklingsarbejde, samt enorme investeringer i opbygningen af verdens mest avancerede produktionsapparat inden for det digitale felt. Udviklingen har blandt andet givet sig udtryk i, at Kina i dag er det land i verden, der hvert år registrerer flest nye patenter.

I forbindelse med hele denne omstilling er vigtige grene af Europas højteknologiske produktionsapparat blevet solgt til kinesiske investorer, der på den måde skaffer sig adgang til teknologi og knowhow, der bruges til udvikling af nye produktionsvirksomheder i Kina.

Verdens førende virksomhed for udvikling og produktion af industrirobotter og industriel automatisering, tyske Kuka, er et typisk eksempel på den form for frasalg af europæisk knowhow og avanceret produktionskapacitet.[4]

DEN EUROPÆISKE TEKSTILINDUSTRI kan føres tilbage til ældgamle håndværkstraditioner for produktion af uldtøj og lædervarer, og i 1600-tallet førte importen af bomuldsstof fra Indien til en revolution i hele branchen.

Bomuldsstof kunne trykkes med farverige mønstre, og havde desuden den fordel, at det tålte vask. I løbet af 1700-tallet blev bomuldsstof efterhånden anvendt til alle former for tøj, inklusive undertøj, som det herefter blev almindeligt at vaske regelmæssigt.

Den industrielle revolution førte i 1800-tallet til vækst i produktionen af billigt europæisk bomuldsstof, der blev anvendt til fremstilling af tøj i Europa, og som desuden blev eksporteret til Indien og til de tidligere indiske eksportmarkeder i Sydøstasien.

De europæiske kolonimagter fik en stor del af bomulden fra plantager i Amerika, hvor produktionen blev gennemført med slaver, og kolonimagterne gennemtvang samtidig internationale handelsbetingelser, der favoriserede europæisk eksport.

I kraft af hele denne udvikling har Europa siden 1800-tallet været en global stormagt inden for tekstiler, og det var stadig tilfældet, da verdensmarkedet for produktion og handel med tekstiler blev gradvist åbnet i 1990'erne og især efter år 2000 med åbningen af det kinesiske marked.[5]

Import af billigt tøj fra Asien og Kina trak herefter i løbet af få år tæppet væk under store dele af den europæiske tekstilindustri.

Det gik blandt andet hårdt ud over tusinder af de små, selvstændige virksomheder, der siden 1500-tallet har domineret fremstillingen af tøj og lædervarer til den eksklusive italienske modeindustri.

Tilflyttede kinesiske forretningsfolk købte eller lejede sig herefter ind i mange af de italienske produktionslokaler, der på den måde blev ledige, og vendte i et behændigt twist den globale varestrom på hovedet. De startede en import af billige asiatiske tekstiler til deres nystartede virksomheder i Italien, hvor importeret kinesisk arbejdskraft forarbejdede tekstilerne til tøj, der herefter kunne få det eftertragtede mærke, "Made in Italy". En stor del af dette tøj bliver i dag solgt billigt i Europa, og resten bliver eksporteret tilbage til Kina, hvor "Made in Italy" er i høj kurs.[6]

De tilbageværende europæiske tekstilvirksomheder har enten flyttet produktionen til lavtlønslande eller har fokuseret på at udvikle et nyt, effektivt produktionsapparat i Europa, hvor der blandt andet udvikles og produceres højteknologiske tekstiler. Disse avancerede tekstiler eksporteres eller anvendes i Europa, blandt andet til produktion af kostbart modetøj, der sælges til det voksende globale marked for luksusvarer.

Modeindustrien, der kombinerer nye højteknologiske materialer med traditionelle håndværkstraditioner, er gennem de sidste 20 år blevet en af de

helt store europæiske eksportsuccesser, der har tiltrukket store investeringer.[7]

Men i forhold til at forsyne almindelige borgere i Europa med tøj, er hele denne højteknologiske gren af den europæiske tekstilindustri af begrænset betydning.

80 procent af produktionen bliver eksporteret, og hovedparten af de sidste 20 procent bliver solgt til besøgende asiatiske og russiske turister.

Et simpelt outfit til en ung kvinde – et joggingsæt og et sæt sommertøj – fra disse modevirksomheders forårskollektion koster omkring 175.000,- kr., svarende til halvdet års gennemsnitsindkomst efter skat for en enlig forsørger i EU.[8]

UDHULINGEN AF DET EUROPÆISKE produktionsapparat er sket som resultat af en målrettet politik, hvor økonomisk vækst er blevet prioriteret højere end videreudviklingen af det industrielle produktionsapparat.

Før globaliseringen og den digitale revolution tog fart omkring år 2000, var økonomisk vækst i Europa uløseligt knyttet til en fortsat udvikling af det europæiske produktionsapparat.

Men efter åbningen af det globale marked blev produktionsapparatets fysiske forankring i Europa i mange tilfælde en forhindring for økonomisk vækst.

Europæiske kapitalejere fik betydeligt bedre muligheder for at deltage i væksteventyret i Kina og Sydøstasien ved at flytte produktionen til de nye vækstmarkeder frem for at udvikle en eksportdrevet vækst fra Europa.

Fra deres nye virksomheder i Sydøstasien og Kina kunne europæiske kapitalejere både forsyne det europæiske marked med alle nødvendige varer til skarpe priser og i en god kvalitet, samtidig med at de fik et betydeligt bedre afsæt for at byde ind på forsyninger til den galopperende vækst i Sydøstasien og Kina.

Med denne udviklingsmodel fik europæiske forbrugere adgang til et større udbud af varer til lavere priser, end det ville have været muligt, hvis varerne fortsat var blevet produceret i Europa.[9]

En betydelig del af det økonomiske overskud, som europæiske kapitalejere opnåede gennem deres oversøiske produktionsvirksomheder, blev hentet hjem til Europa, hvor det blev investeret i udviklingen af salgsselskaber, designvirksomhed, nye materialer og digitale logistikløsninger.

For mange af de virksomheder, der har deltaget i dette historiske væksteventyr, virkede den overordnede økonomiske udviklingsmodel som forventet. Kapitalejernens indtjeningen skød i vejret, og samfundsmæssigt

blev der opnået en øget økonomisk vækst baseret på en omstilling fra manuelt industriarbejde til højere betalt vidensarbejde.

DEN ØKONOMISKE VÆKST i Europa dannede i årene omkring år 2000 grundlag for et investeringsboom inden for byggeri og anlæg, og dette boom blev efterfulgt af store værdistigninger på fast ejendom, der gennem belåning kunne frigøres til forbrug.

Hele dette finanscirkus skabte en stadig strøm af nye arbejdspladser, der bidrog til at afbøde virkningerne af udflytningen af flere millioner industriarbejdspladser fra Europa.

Men hele konstruktionen braste sammen med finanskrakket i 2008, der førte til en brat opbremsning i investeringerne, et kollaps i priserne på fast ejendom og til udbredt arbejdsløshed.

Krisen bragte den fælles valuta i EU tæt på et sammenbrud, fordi udviklingen blotlagde de indbyggede spændinger i samarbejdet mellem det rige og eksporterende nord og det mindre rige og importerende syd, med Grækenland som det mest skræmmende eksempel.

Det græske nationalregnskab, der på papiret var selve adgangsbilletten til deltagelse i euro-samarbejdet, og som løbende havde stået som garant for et lånefinansieret boom i den græske økonomi, viste sig at have været forfalsket gennem mange år.

Eller måske er det mere rimeligt at sige, at det græske nationalregnskab havde været ikke-eksisterende, men at alle involverede beslutningstagere både i og uden for Grækenland havde valgt at lade som om, at det, der hvert år blev afleveret i Bruxelles, rent faktisk var et nationalregnskab.

På kontoret hos EU-kommissionen i Bruxelles, hvor medlemslandenes nationalregnskaber hvert år bliver afleveret til gennemsyn, havde økonomerne systematisk afvist at godkende det, der blev afleveret fra Athen, men alligevel lod de politiske beslutningstagere som om, at de ikke vidste, hvad der foregik.^[10]

Da finanskrisen brat lukkede luften ud af det lånefinansierede boom i Europa, væltede den græske økonomi som et korthus. Mange mennesker mistede hele deres opsparing, arbejdsløsheden steg op i himlen og staten havde ikke penge til at udbetale hverken folkepension eller lønninger til personalet i sundhedssektoren eller andre grene af den offentlige sektor. Der opstod hurtig mangel på medicin, fordi der ikke var penge til at importere nye forsyninger, efterhånden som lagrene blev brugt op. Det var totalt kaos.

I Tyskland og i andre rige euro-lande stod mange banker overfor massive tab på lån til Grækenland, og den græske tragedie truede derfor med at starte en dominoeffekt, der ville kunne trække både bankerne og de øvrige hårdest

ramte euro-lande, Italien, Spanien, Portugal og Irland, med ned i et økonomisk kollaps.

Overfor dette trusselsbillede blev der iværksat en international redningsaktion, der satte det græske selvstyre ud af kraft, og som dikterede de politiske, økonomiske og administrative rammer for en genopretning af den græske økonomi.

Hele aktionen gik ikke så meget ud på at redde Grækenlands befolkning fra følgerne af den økonomiske krise. Den internationale indsats havde først og fremmest til formål på at forhindre en dominoeffekt i resten af euro-landene, der ville have fået uoverskuelige konsekvenser for hele Europa.

FINANSKRISEN SATTE EN STOPPER for de spekulative investeringer, der i de foregående år havde medført et stigende udbud af nye arbejdspladser, og med den bratte opbremsning i den europæiske bygge-og anlægssektor blev millioner af mennesker kastet ud i arbejdsløshed.

Den systematiske udflytning af arbejdspladser fortsatte imidlertid på fuld styrke, samtidig med at investeringerne i det, der skulle have været det fremadrettede vidensbaserede produktionsapparat, faldt til et historisk lavpunkt.[11]

Mange millioner mennesker blev på den måde fanget i en vedvarende arbejdsløshed.

I det sydlige Europa findes der i dag, hvor vi skriver 2022, mange millioner unge mennesker i slutningen af 20'erne eller begyndelsen af 30'erne, der aldrig haft et fast job og som derfor heller ikke har haft økonomisk mulighed for at flytte hjemmefra og stifte familie.

I mange områder har ungdomsarbejdsløsheden i årevis været langt over 40 pct. og når ungdomsarbejdsløsheden nu falder, skyldes det ikke nødvendigvis, at flere unge har fået et arbejde. Ofte er det blot et statistisk udtryk for, at de ikke længere registreres som unge.[12]

DA GLOBALISERINGEN TOG FART i sidste halvdel af 1990'erne udviklede europæiske økonomer et scenarie, hvor en gradvis udflytning af industriel produktion inden for varegrupper med en lav værditilvækst ville kunne blive erstattet i et nogenlunde parallelt forløb af nye former for vidensbaseret produktion med en høj værditilvækst.

Sammenholdt med en tilbagegang i Europas befolkningstal ville hele denne omstilling med årene kunne lande på et niveau, hvor værditilvæksten i det samlede europæiske produktionsapparat ville være strukturelt stigende

samtidig med, at antallet af erhvervsaktive personer ville være strukturelt faldende. Voila!

Inden for rammerne af dette tankesæt kunne den arbejdsløshed, der uvilkårligt ville opstå i forbindelse med afmontering af store dele af det traditionelle produktionsapparat, ses som et beklageligt men uundgåeligt led i den nødvendige omstilling, på samme måde, som da mange mennesker blev nødt til at forlade landbruget, da traktoren fra 1950-erne afløste hesten som trækraft.[13]

I perioden fra slutningen af 1990'erne og frem til finanskrisen i 2008 kunne troværdigheden af hele dette udviklingsscenarie opretholdes, fordi spekulative investeringer i bygge- og anlægssektoren forsynede arbejdsmarkedet med millioner af jobs.

Men da finanskrisen satte en stopper for jobvæksten inden for bygge- og anlæg og samtidig førte til en generel opbremsning for investeringer i udviklingen af et nyt vidensbaseret produktionsapparat, så stod det udviklingsscenarie, der lå til grund for udflytningen af store dele af Europas industrielle produktionsapparat, tilbage som en misforståelse, der har ført til lavvækst og til en strukturel arbejdsløshed i store områder af Europa i et omfang, der ikke er set siden 1930-erne.

Det fastkørte omstillingsprojekt i det europæiske produktionsapparat har desuden efterladt Europa med en utilstrækkelig produktionskapacitet inden for strategisk afgørende områder som databehandling og udvikling af digital infrastruktur.

Flere forsøg på at bruge statsstøtte til at kickstarte udviklingen af en større produktionskapacitet inden for disse strategisk vigtige områder af den europæiske økonomi, har hidtil været forgæves, blandt andet fordi Europa ikke længere råder over et produktionsapparat, der kan bringes i spil for at styrke produktionskapaciteten.

Det europæiske produktionsapparat kan hverken producere nye datacentre, nye generationer af computerchips, nye fladskærme eller nye fiberkabler i tilnærmelsesvis det omfang, der er brug for. Europa er derfor i dag strategisk afhængig af oversøisk produktionskapacitet for overhovedet at kunne holde hjulene i den europæiske økonomi i gang.

I lyset af disse tiltagende udfordringer blev det i 2021 politisk besluttet at gribe dybt i lommerne og tilbyde nogle udvalgte private virksomheder i Sydøstasien og USA mange milliarder euros i belønning, hvis de ville opføre nye produktionsanlæg for computerchips i Europa.

Dette træk må kunne ses som et udtryk for en svækket tro på, at europæiske kapitalejere af egen drift vil være i stand til at frembringe den produktionskapacitet, som de politiske ledere mener er nødvendig for Europa.

De oversøiske virksomheder, der er blevet bejlet til, har imidlertid enten afvist hele planen som økonomisk urealistisk eller har svaret, at den udlovede belønning er for lille til at gøre forehavendet interessant.[14]

HVIS VI SAMMENLIGNER de sidste 25 års udvikling af produktionsapparatet i Europa med udviklingen af produktionsapparatet i Sydøstasien og Kina i den samme periode, så er bundlinjen, at Europa har mistet en stor del af det traditionelle produktionsapparat i industrien, og desuden står betydeligt svækket inden for det fremadrettede digitale og vidensbaserede produktionsapparat, mens det omvendte er tilfældet for Sydøstasien og Kina.

Fremskriver vi herefter de sidste 25 års udvikling uændret i yderligere 25 år vil Europa omkring 2050 være reduceret til en tilbagestående region med lav værditilvækst og med strategisk afhængighed af oversøisk import inden for stort set alle væsentlige varegrupper undtagen fødevarer.

Hvis man skærer ind til benet, kan forskellen på de to udviklingsforløb forklares med forskellene i investeringsforløbet.

Kina og Sydøstasien har simpelthen prioriteret investeringer over forbrug, hvor vi i Europa har prioriteret forbrug over investeringer.

På dette helt generelle niveau er der en nærmest mekanisk sammenhæng mellem investeringer og udviklingen af produktionsapparatets værdiskabende kapacitet.

Denne mekanik kan ses tydeligt udfoldet i praksis, når vi ser på den europæiske fødevaresektor.

Her har statsmagten siden 1950'erne kanaliseret betydelige samfundsmæssige ressourcer ind i en målrettet udvikling af produktionskapaciteten.

Set i forhold til den målsætning, der har været styrende for den statslige politik, nemlig at sikre fastholdelsen af en europæisk baseret fødevareproduktion, der kunne sikre rigelige forsyninger af fødevarer til den europæiske befolkning, så har den statslige politik på dette område været en succes.

Siden 1970'erne er den statslige politik blevet udmøntet gennem EU's Fælles Landbrugspolitik, der langt fra er en entydig succeshistorie, men det er ikke emnet her.

Det vigtige her er, at landbrugspolitikken har vist, at Europa fuldt ud er i stand til at gennemføre en fortsat udvikling af kapaciteten i produktionsapparatet, hvis det er en politisk prioritet.

Men hvorfor har europæiske politikere været villige til at sikre rigelige investeringer inden for fødevareproduktionen, samtidig med at de samme

politikere ligefrem har fremmet afviklingen af produktionsapparatet i andre områder af økonomien?

Tankegangen har, som vi så ovenfor, været, at Europa ville opnå en økonomisk fordel af at udfase traditionelle varefremstillende industrier med lav værditilvækst og i stedet opbygge nye vidensbaserede forretningsområder med høj værditilvækst, og umiddelbart kan det lyde som et smart træk.

Men hvorfor har man så holdt fast i fødevareproduktionen? Værditilvæksten i forbindelse med dyrkning af tomater og produktion af æg eller vin er ikke prangende. Det forholder sig faktisk sådan, at produktionen kun har kunnet fastholdes i Europa i kraft af massiv statsstøtte og en hyper protektionistisk handelspolitik.

Den udviklingsstrategi, der ligger til grund for udfasningen af store dele af den europæiske varefremstilling, med det resultat, at Europa i dag ikke længere har et produktionsapparat, der kan fremstille de sko, stole og bukser og andre grundlæggende forbrugsgoder, som den europæiske befolkning har et forholdsvis fundamentalt behov for på linje med fødevarer, kunne også være blevet lagt til grund for udviklingsstrategien i den europæiske fødevaresektor.

Fødevareproducenter i Afrika, Mellemøsten, Rusland, Sydamerika, USA og Canada ville udmærket kunne forsyne den europæiske befolkning med rigelige mængder af fødevarer til skarpe priser, især hvis europæisk knowhow, teknologi og kapital i stor stil ville være blevet bragt i anvendelse til udvikling af et effektivt produktionsapparat i store dele af Afrika og Mellemøsten.

Når det ikke er sket, er det fordi, at den logik, der er blevet lagt til grund for udviklingsstrategien i den europæiske fødevaresektor, adskiller sig grundlæggende fra den logik, der ligger til grund for udviklingsstrategien i den traditionelle varefremstillende industri.

I fødevaresektoren er udviklingsstrategien blevet fastlagt ud fra et samlet hensyn til økonomi, forsyningssikkerhed, arbejdspladser, kultur, naturpleje og andre bløde værdier.

Men det samme brede, samfundsmæssige rationale er blevet afvist i relation til Europas industrielle produktionsapparat.

Her er det de økonomiske rationaler, der har fået lov til at dominere, ud fra en forestilling om, at det økonomiske rationale så at sige automatisk ville frembringe det bedste resultat for alle, eller i hvert fald næsten alle.

Samtidig var der en forestilling eller en forventning om, at det ville være muligt at gennemføre en dybtgående modernisering og udbygning af det europæiske produktionsapparat i retning af vidensproduktion og digital produktionskapacitet samtidig og parallelt med afviklingen af den traditionelle industrielle produktionskapacitet.

I dag vil det være vanskeligt at finde en fremtrædende europæisk politiker, der med et *straight face* vil påstå, at denne forestilling eller forventning er blevet indfriet.

EFTER 25 ÅR med en europæisk industriel udviklingsstrategi baseret på et ensidigt økonomisk rationale kan vi stoppe op og se, hvor det har bragt os.

Resultatet er ikke opmuntrende.

En stor del af det europæiske produktionsapparat er blevet udfaset og produktionen er flyttet til fjerne lande, og det store forkromede vidensbaserede og digitale produktionsapparat med den høje værditilvækst, har ikke materialiseret sig i nær tilstrækkeligt omfang til at skabe balance på arbejdsmarkedet.

På strategisk afgørende områder inden for hele det digitale felt er det europæiske produktionsapparat blevet dybt afhængig af oversøisk produktionskapacitet, og selv når det gælder almindelige forbrugsgoder som beklædning og møbler, er Europa blevet strategisk afhængig af import, det vil sige: uden import, ingen sko, o.s.v.

De europæiske myndigheder har igennem de sidste ti år beklaget det lave niveau for investeringer i udviklingen af det europæiske produktionsapparat, og den Den Europæiske Centralbank, har i den forbindelse fremhævet, at det ikke nødvendigvis er omfanget af investeringer, der betyder så meget, men derimod hvad der investeres i.[17]

Ingen har interesse i at se en tilbagevenden til det vilde investeringsboom i den spanske bygge- og anlægssektor, der var gældende i opløbet til finanskrisen.

Tilsvarende er det indlysende, at de dybtgående nedskæringer inden for uddannelserne i Europa, der er sket i perioden 2009 til 2018 – en tilbagegang på 18 pct. set i forhold til den almindelige økonomiske udvikling – ikke repræsenterer et investeringsmønster, der er fremmende for omstillingen til videnssamfundet.[18]

Men den afgørende test for den udviklingsstrategi, der er blevet fulgt i de sidste 25 år, er, om den har sikret Europas befolkning adgang til jobs, der under rimelige vilkår kan danne grundlag for en selvstændig tilværelse, og som kan give nye generationer mulighed for at etablere sig og stifte familie.

Arbejdsløsheden i Europa kan gøres op på mange måder, og man kan diskutere målemetoder fra nu af og til evigheden, men i runde tal, så svarer antallet af arbejdsløse i EU-landene til omkring tre gange Danmarks samlede befolkning. Og det er en minimumsbetragtning.[19]

I store områder af Sydeuropa er over en tredjedel af de unge registreret som arbejdsløse, og i EU som helhed er over 6,5 millioner unge under 25 år

arbejdsløse. Mange millioner unge har igennem de sidste ti år aldrig fået foden indenfor på arbejdsmarkedet samtidig med, at der er blevet gennemført drastiske nedskæringer inden for uddannelsesområdet. Der er millioner af midaldrende tidligere industriarbejdere, der aldrig har fundet sig et nyt, varigt job, efter at det, som de havde, forsvandt til en regnskov i Cambodia eller deromkring. I store dele af Østeuropa er hele regioner blevet forvandlet til ghettoer for fattige pensionister, fordi de fleste i den arbejdsføre alder er rejst væk i jagten på en eller anden form for indkomst. 20 millioner mennesker har på den måde forladt Europas østlige provinser siden 1990'erne.[20]

Europas investeringsstrategi er slået fejl, og produktionsapparatet kan derfor ikke længere tilvejebringe tilstrækkeligt mange rimelige jobs til befolkningen.

Underskuddet er på mindst 15 millioner arbejdspladser.

Det er mere end summen af alle private og offentlige arbejdspladser i Danmark, Norge, Sverige og Finland.

Det er en tragedie.

NOTER

[1] EU footwear imports on the rise, worldfootwear.com, 24-10-2016

[2] Study on the Electronics Ecosystem, Overview, developments and Europe's position in the world, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020

The semiconductor shortage and its implication for euro area trade, production and prices, European Central Bank, ECB Economic Bulletin, Issue 4/2021

Electronics lead concerns over the EU's declining share in global manufacturing value chains, David Martínez Turégano, Robert Marschinski 11, JRC, August 2020

[3] European Electronics Strategy on track – €5billion investment partnership boosting Europe's electronic components and systems design and manufacturing capabilities, European Commission, 10-07-2013

Computerchips: Europa ved en skillevej, Pejlinger, 09-08-2021

[4] Made in China 2025: Midea's Takeover Offer of Kuka Gives Insight Into China's Future Industrial Innovation Policies, Association for Advancing Automation, 24-05-2016

Industrial policy strikes again: Germany announces further tightening of Foreign Investment Control rules, Hogan Lovells, 26-02-2020

[5] Textiles and clothing in the EU, Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, EU Commission, 04-2022

[6] The Chinese Workers Who Assemble Designer Bags in Tuscany, The New Yorker, 16-04-2018

[7] Fashion and high-end industries in the EU, EU-kommissionen, 04-2022

[8] Mean and median income by household type – EU-SILC and ECHP surveys, Eurostat, 11-04-2022

Jogging outfit, Prada (alle beløb i DKK): Top, "Polyester sleeveless top" 6.100 – Sweatshirt, "Double jersey sweatshirt" 10.700 – Jogging bukser "Double jersey pants", 8.200 – Jogging jakke, "Reflex fabric jacket", 14.400 – Sko, "Polarius 19 LR high-top sneakers" 6.800 – Jogging outfit i alt, 46.200,- kr.

Summer outfit, Hermes: Shorts, "Cliquetis Tattoo Aquarelle", 15,300 – Polo, "Polo shirt with tab", 10,100 – Cardigan, "Cliquetis Finesse Multicolore", 25,000 – Bukser, "Wide pants with elastic waist", 13,700 – Skjorte, "Pleated sleeve shirt", 11,300 – Let sommerkjole, "Cliquetis Tattoo Aquarelle", 21,800 – Sommerjakke, "Windbreaker jacket" 19,400 – Sko, "Daydream sneaker", 8,000 – Sandaler, "Oran sandal", 4,750 – Summer outfit, i alt, 129.350,- kr.

Jogging og Summer Outfit i alt, 175.550,- kr.

(Alle varer og priser er fra Prada og Hermes webshops, April 2022)

[9] Michael Spence: The Next Convergence – The future of economic growth in a multispeed world, New York, 2011, s. 56, ff.

[10] Diane Coyle: GDP, A brief but affectionate history, 2. ed., Princeton and Oxford, 2014, s 1-6

[11] Gross capital formation (% of GDP) – European Union, World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files, 04-2022

Investment and Investment Finance in Europe: Investing in Competitiveness, European Investment Bank, 2015

[12] Population by age group (online data code: TPS00010) Source of data: Eurostat,

Economically Active Population Survey, Both sexes, National Total, Under 25 years of age, Instituto Nacional de Estadística, Spain, 2022

Unemployment – LFS adjusted series, EC data browser, Eurostat, 24-02-2022

Italy Indicators, Labour, Trading Economics, 14-04-2022

Greece Indicators, Labour, Trading Economics, 14-04-2022

Youth Unemployment Rate | Europe, Trading Economics, 14-04-2022

[13] Kean Birch, Vlad Mykhnenko: Lisbonizing versus financializing Europe? – The Lisbon Agenda and the (un)making of the European knowledge-based economy – Environment and Planning C: Politics and Space, Vol 32, Issue 1, 2014

[14] Semiconductors: Europe's expensive plan to reach the top tier of chipmakers, Financial Times, 21-07-2021

Intel seeks €8bn in subsidies for European chip plant, The Irish Times, 07-05-2021

Europe is thinking big on semiconductors but has plenty of hurdles to overcome, TechMonitor, 21-05-2021

The EU's microchip dilemma: Too little or too late?, Deutsche Welle, 29-04-2021

[15] Business investment in EU countries, Working Group on Econometric Modelling, European Central Bank, ECB Occasional Paper Series No 215 / October 2018

[16] ibid, s.73

[17] ibid. s.9

[18] Europe's share of GDP for education and training has never been this low. A comparative analysis, The Lifelong Learning Platform, 23-03-2020

[19] Se henvisningerne i note 12. Den registrerede arbejdsløshed skal ses i sammenhæng med, at der er betydelige forskelle på Labour Force Participation Rates mellem EU-landene. I gennemsnit er 74% af EU's voksne befolkning erhvervsaktive. I Danmark er det 80%. Men i Spanien er det 60%, Italien 65% og Grækenland 55%. Hvis erhvervsdeltagelsen i Sydeuropa skulle stige til det europæiske gennemsnit ville det kræve millioner af nye arbejdspladser.

[20] Mitigating Long-term Unemployment in Europe, International Monetary Fund, 21-08-2020

Depopulation is eastern Europe's biggest problem, Ivan Krastev, Opinion, Financial Times, 27-01-2020

How to tackle population decline in Europe's regions?, European Parliament, 19-05-2021

© PEJLINGER 2022 - Version 1.1

www.pejlinger.dk